

УДК 930.1

І. О. Мохнатюк, канд. іст. наук, ст. викл., Київський університет ім. Б. Грінченка

ІСТОРИОСОФСЬКІ ІДЕЇ В ХУДОЖНЬО-ЛІТЕРАТУРНІЙ ТВОРЧОСТІ ІВАНА ФРАНКА

У статті розглядаються історіософські погляди Івана Франка. Показано місце націотворчих ідей у роздумах вченого. Звернено увагу на релігійні мотиви у спадщині Івана Франка, його загальноісторичні та світоглядні орієнтири.

Ключові слова: Іван Франко, історіософія, історія, народ, нація.

Тема Біблії є однією із складових багатопланової проблеми "Іван Франко і християнство", при конкретному розгляді якої можна вести мову про Івана Франка як представника нової історіософської думки. Саме у творах з християнської тематики найяскравіше проявилися особливості художньо-літературного відображення Іваном Франком історичного розвитку.

Насамперед, треба звернути увагу на деякі спільні тенденції у розвитку української історичної думки і літератури кінця XIX ст. У цей період з'явилися деякі нові релігійно-філософські течії, робилися спроби пояснити і збагнути походження та розвиток релігій, що породило безліч різноманітних досліджень. Література кінця XIX ст. викристалізувала в тематичній спрямованості ідею звільнення особи, ролі виняткової особистості, яка підноситься над загальним, не пристосовується до суспільного існування і веде боротьбу за утвердження свого "Я".

Ставлення Івана Франка до релігії віддзеркалює високий рівень його історичної свідомості, філософського світогляду. Тобто, Іван Франко приймав і сприймав християнство як загальнолюдські етичні принципи, як вчення про неповторність особистості, особистого життя, що поєднуючись зобов'язують людину усвідомити цінність і значення індивідуального, конкретного буття. Іван Франко у своїй творчості виступав проти використання релігії як засобу маніпулювання свідомістю людей [15, с. 336].

Проводячи паралель з XIX ст. неважко побачити, що тенденції повороту в світі до ідей нації, поява націоналізму породжувала подібну до християнських часів переоцінку цінностей та бурхливий соціальний рух. Політична історія, історія держави, хоча і поступилася пріоритетами історії націй, але на той час це було своєрідним доповненням останньої, адже нація, за умови усвідомлення себе як такої, безперечно будуватиме власну державу, однак збагачену новими національними чинниками. Історія українського народу є переконливим доказом того, що відсутність цієї необхідної умови – самоусвідомлення і консолідації нації – призвела до кризи і поразки національної державності у 1917–1920 рр.

Твори Івана Франка з християнської тематики переконливо засвідчують про оволодіння ним методів історичного дослідження. На цій основі він порушив ряд питань всесвітньої історії на прикладах життя стародавніх народів, виклав своє бачення проблем існування в суспільстві моралі та її трансформації в історичному вимірі. У поетичній формі письменник торкнувся дискусійного напрямку загальносвітових філософських та історіософських проблем, з одного боку, та вирішення питання взаємин християнства як релігії та християнства як етапу в еволюції духовності людства, з іншого. У кожному з напрямків прослідковується те, що М. Грушевський визначав як "історичну тяглість". Екскурсуючи в минуле, в часи виникнення християнства, Іван Франко створював свою власну історіософію. Використовуючи історію як фон для розгортання своїх ідей, Іван Франко створив цілісну картину світового історичного процесу, виклав свої роздуми щодо філософського трактування християнського світогляду. Є підстави говорити про еволюцію Івана Франка від поета до історика, від історика до філософа.

Говорячи про історико-філософське спрямування творчості Івана Франка, є сенс звернути увагу на деякі колізії письменника, що мали місце в його житті й творчості. Проблема самовизволення особи, що її порушує Іван Франко, наблизилася його тим самим до ідеології екзистенціалізму, що дає право говорити про Івана Франка як предтечу цього напрямку філософії в Україні. Драматургія письменника несе в собі проблематику переосмислення моральних цінностей, яку вирішують самі в собі герої його творів. Подібне можна спостерігати в наступних концепціях філософів-екзистенціалістів – М. Хайдегера, К. Ясперса, Ж.-П. Сартра. Використовуючи власний досвід, людина сама творить своє буття, а її буття залежить від того, яким його побачить свідомість цієї людини.

Досліджуючи проблему історичних поглядів Івана Франка, застосування ним історичних методів не слід ні применшувати, ні перебільшувати їх значення для історичної науки. Безперечно, мислитель мав свої власні, цікаві та науково обґрунтовані погляди на історію людського суспільства, створив власну систему філософських поглядів.

Розглядаючи питання влади, співвідношення його з питаннями волі, доцільно звернутися до публіцистики Івана Франка. Найбільш придатною для українців формою державно-політичного управління Іван Франко вважав автономно-федеративну. Під федерацією вчений розумів добровільне об'єднання, "вільну умову" народів, яка зберігає за кожним народом право самостійно вирішувати всі питання свого внутрішнього життя, натомість, виключає панування одного народу над іншим. "Розуміється само собою, – зазначає Франко, – що коли такі зв'язки (федеративні) потворяться поперед усього з відрубних народностей, то й їм оставлене буде повне право самостійно управлятися, розвиватись і жити без ніякого верховодства однієї народності над другою, більшою над меншою" [8, с. 138].

Оскільки відносини між слов'янськими народами повинні базуватись на принципі рівноправності у всіх, без винятку, ділянках економічного, політичного і культурного життя, то Франко вимагає послідовного дотримання принципу рівноправності, вбачаючи у цьому заперуку їх справжньої єдності. Характерним у цьому контексті є його лист до чеського письменника, редактора "Наукового словника" Йозефа Коржана [11, с. 147].

Визначаючи пріоритет федеративного об'єднання слов'ян, Франко стверджує, що "... ми – русини, – від давен-давня були і єсьмо елементом автономічним і федеративним; тільки на дорозі найобширнішої культурної, адміністративної і судової автономії поодиноких племен, і їх дружнього федеративного зв'язку дасться перевести регенерацію державного життя..." [10, с. 309]. Але українці повинні поставити свої умови, щоб у цьому "автономічному тілі" не ухвалювалося та не вирішувалося важливих питань соціально-економічного, національного, культурного життя, як вказує мислитель, "без нас, про нас, а то й проти нас". Отже, автономічні, федеративні справи у майбутньому союзі повинні здійснюватися лише "на хосен (користь) для свого народу" [14, с. 309].

Таким чином, бачимо чітке розуміння вченим того, що єдність, цільність, суверенність нації не виключає федерації, але лише "на підставі повної самостійності і рівноправності" [12, с. 323].

Зайнявши позицію національно-свідомого українця, І. Франко десь у кінці 80 – на початку 90-х років XIX ст. еволюціонує у своїх поглядах на політичне майбутнє української нації. Перш за все, мислитель чітко усвідомив несумісність співіснування двох ідеологій – соціал-демократичної (соціалістичної), в якій він побачив принципову установку на плекання і розбудову тоталітарного суспільства, і національної, яка покликана розбудити національну свідомість українців, об'єднати націю в єдиний організм та спрямувати її до боротьби за свою державну самостійність.

Однією з головних причин еволюції поглядів І. Франка була також і та, що він усвідомив нездатність соціал-демократів, соціалістів-марксистів поєднати національні та соціальні питання, особливо, коли це стосується так званих "недержавних слов'янських народів". Він також пересвідчився у тому, що за соціалістичним інтернаціоналізмом значної частини російських та польських соціал-демократів криється не прагнення боротьби за соціально-національне визволення поневолених народів, а лише спроба зберегти російську імперію – "єдину і неділиму" – з одного боку, та відновити Річ Посполиту епохи Ягеллонів – "від моря до моря" – з другого, зневаживши тим самим національні інтереси українського народу.

Саме тому у своїй рецензії (1895 р.) на книгу Ю. Бачинського "Ukraina irredenta" [7] І. Франко цілком погоджується з висновками автора про існування самостійної української нації; про те, що Україна повинна стати самостійною державою, витворити власну літературу і власне мистецтво, а також об'єднати український народ на основі національної ідеї. У своєму загальному висновку Франко наголошує, що поява таких праць має величезне значення для українського політичного життя, а особливо – для піднесення національної свідомості українців. Вчений зазначає, що українське суспільство нарівні з матеріальними потребами повинно відчувати потребу таких праць на українському ґрунті, які породжують великі історичні події. "А раз відчута буде, – продовжує мислитель, – у кого з національних, у кого з економічних причин – потреба політичної самостійності України, то справа ця ввійде на порядок дня політичного життя Європи і не зійде з нього, поки не здійсниться" [7, с. 70].

У рецензії Франко наголошує на існуванні величезної загрози, яку становить соціалістично-марксистська ідеологія для розвитку національної самосвідомості, національної ідеї українського народу. Він зазначає, що "... соціал-демократизм, що стає ворогом як против усяких обов'язків суспільної самодіяльності та децентралізації, так само і против національного українського руху, ... являється для українства далеко гіршим ворогом, ніж російське самодержав'є і російська цензура. Бо коли самодержавний тиск є тиском фізичної сили, і так сказати, в'яже руки, то соціал-демократизм краде душі, напоєв їх пустими і фальшивими доктринами і відвертає від праці на рідному ґрунті" [9, с. 272].

Франко робить висновок, у якому висловлює сподівання, що у майбутньому люди відкинуть марксистську соціал-демократичну ідеологію, яка несе величезну шкоду становленню і розвитку національної свідомості народу: "В XX віці люди не схочуть вірити, щоб така безглузда і антигуманна доктрина могла коли-небудь розгарячувати голови і серця молодіжці, у котрої на устах є раз у раз любов до народу і любов до поступу" [9, с. 273].

Без сумніву, І. Франко був одним із перших в українській і світовій філософській та суспільно-політичній

думці, хто зумів до кінця осмислити антидемократичну, антинародну сутність держави в її марксистському розумінні. Він добре усвідомлював, що така соціал-демократична держава неодмінно прагнути до заперечення і пригнічення вільного вибору всіх членів суспільства, нав'язуючи кожній особистості неприродну систему поведінки і цінностей [6, с. 341].

Таким чином Франко у своїй творчості 90-х років XIX – початку XX ст. висуває на перший план ідеал національної незалежності та державної самостійності українського народу. Тільки здобуття державної самостійності та національної незалежності вкупі з об'єднанням нації та осягненням нею національної свідомості є важливими і необхідними умовами утвердження і життєвості національної ідеї, до апогею усвідомлення якої дійшов поет у своїй пізній творчості.

Поряд з проблемою національного усвідомлення проблема національної історії у творах неукраїнської тематики займала досить значне місце в творчій спадщині І. Франка. Пряме або опосередковане відношення до історії України мають твори І. Франка, в основі яких лежать стародавня історія єврейського народу, біблійні теми та сюжети. Іван Франко звертався до біблійних тем з метою в дещо завуальованій формі висвітлити боротьбу українського народу за свободу і державну незалежність. Подібною літературно-художньою технікою користувався Т. Шевченко ("Сон", "Тризна", "Неофіти", "Посланіє").

За прикладом свого учителя Іван Франко використовував біблійні теми та сюжети як засіб актуалізації болючих проблем української нації, втілення ідей боротьби українського народу за національне, соціальне і політичне визволення.

Досить часто провідники українського національного руху не мали порозуміння у власних інтелектуальних колах. Показово в цьому відношенні є полеміка Лесі Українки з І. Франком. Останній у статті "З кінцем року" (1896) наголошував, що участь деяких українців-народників у російському революційному русі значно гальмує національно-визвольну боротьбу в Україні. Леся Українка відповіла статтю "Не так ті вороги, як добрії люди", в якій висловила думку про боротьбу "вкупі з сусідами", а здобуте пішло б на користь "усьому величезному та розмаїтому складові російської держави, але "не послужили переважно інтересам державно пануючої народності" [4, с. 22]. Українська історія продемонструвала пряму протилежність сподіванням Лесі Українки і довела правильність і прозорливість поглядів І. Франка. Як справедливо зазначав І. Лисяк-Рудницький, основною причиною невдач державної та політичної неспроможності українського руху був "внутрішній стан самого громадянства України" [5, с. 215].

В українській літературі кінця XIX ст. тема аналогії долі українців і євреїв зустрічається досить часто. Але в Івана Франка стародавня єврейська історія це не лише аналогія. Письменник вбачав в історії обох народів більш глибоку спорідненість. Вона виявлялась насамперед у необхідності відновлення державності як єврейської так і української. Можна припустити, що звертаючись до історії єврейського народу Іван Франко намагався віднайти відповідь на болючі питання відновлення державності України з урахуванням помилок найдавнішої нації.

Проблема неісторичності та недержавності української нації була надзвичайно болючою для Франка і значною мірою зумовлювала його історіософську концепцію загалом, і філософське осмислення історичної долі України зокрема. "Український народ, – писав він з цього приводу, – що налічує близько 20 мільйонів і за-

ймає великі простори від Сану до Кубані, перебуває у крайній ненормальному становищі. Історія останніх століть склалася так нещасливо для нього, що він відстав від своїх сусідів щодо розвитку як політичного і суспільного, так і інтелектуального" [10, с. 259].

Наявність еволюції історіософії Франка засвідчена в сучасному франкознавстві. Зокрема, Т. Коваль цілком справедливо наголошує на новаторському спрямуванні філософського змісту "Мойсея": "Пошук Мойсея – абсурд з точки зору матеріалізму чи позитивізму. Тут присутня у прихованій формі глибинна екзистенційність, де сенс – у пошуку сенсу. Сам пошук сенсу, саме сумнів Івана Франка виводить до обривів буття" [3, с. 88]. Далі автор відзначає двоїстість духовних шукань мислителя і його героїв, зокрема Мойсея, межові ситуації, в яких він опиняється, виводять його – як і самого поета – в царину діалогу "Я-Ти". "На основі цього можемо припустити, – робить обґрунтований висновок Т. Коваль, – латентну екзистенційність творчості І. Франка, яка свідчить, що його постать залучена в інтертекст європейської думки не тільки кінця XIX – початку XX ст., а і другої половини XX ст." [3, с. 89].

Людський фактор – "людське обличчя історії" – став визначальним в історіософських ідеях поеми "Мойсей". Поема "Мойсей" загально визнана як вершинний твір у художній спадщині Франка. Та не тільки висока мистецька досконалість поеми, її громадянський пафос у відстоюванні свободи і незалежності України, що справили величезне враження на сучасників поета, дали підставу Ю. Шереху (Ю. Шевельову) визначити "Мойсея" як другий – після Шевченківського – "Заповіт" української літератури [16, с. 192]. "Тут є особистий, автобіографічний аспект... є тут громадянсько-політичний аспект... але понад усім – зазначає Ю. Шерех, – і в підоснові всього цього знаходимо тут філософію і історіософію" "... тут пов'язано і взаємно узалежнено закони світобудови з змаганнями нації... розгорнена філософія історії людства і кожної індивідуальної людини" [16, с. 209, 218].

Для запозичення біблійної легенди (і саме із Старого Завіту) для художнього осмислення долі українського народу були доволі актуальні причини. Як відзначає О. Забужко, на початку XX ст. українська інтелігенція почала сприймати історичну долю єврейського народу як "універсальну модель націотворення" (І. Франко, М. Коцюбинський, Леся Українка, Г. Хоткевич) [2, с. 35]. Саме завдяки рефлексії над історією єврейського народу, підкреслює далі автор, Франко відтворив у "Мойсеї" "ідею духовної вітчизни", котра мала нецінену вагу для української національної самосвідомості, оскільки, "як і євреї, українці не становили так званої нормальної політичної нації" [2, с. 33, 38].

Отже, у "Мойсеї", як ніде більше в жодному іншому художньому творі або науковому трактаті, знайшло послідовний і сильний вираз трагічне бачення людської історії, у тому числі й історичної долі українського народу. Таке розуміння суспільного буття, у якому життя людських спільнот і індивідів із залізною необхідністю обертається трагедією, котрій можливо протистояти, тільки спираючись на внутрішні резерви наявної духовної культури, аж ніяк не суперечить оптимістичній надії на перемогу "будущину" України з прологу до поеми. Йдеться ж про шлях до цієї "будущини", який пролягає "в безвість віків", по якому крокують люди, "повні туги і жаху", вмирають на ньому, але, найголовніше, у ході простують "духові шлях" [1, с. 334].

Неукраїнська тематика творів за умов цензури і надала можливість Івану Франку в історико-алегоричній формі найповніше та найглибше відтворити погляди на історію України, української нації. Шляхом складних

особистих перемін, ідейної еволюції, він прийшов до розуміння того, що основні проблеми тогочасного українського суспільства – визволення з національної, соціальної і політичної неволі – можуть бути вирішені власними силами. Шляхом історіософського аналізу української історії, сприйняття її як частини загальносвітового історичного процесу, визначення історії як історії народу і нації, Іван Франко саме в національному русі бачив рушійну силу історичного процесу.

У художніх творах неукраїнської тематики шляхом алегорій з історією стародавніх країн і народів Іван Франко змальовує національне, соціальне та політичне поневолення українського народу, втілює його національно-визвольні орієнтири і цінності, ідеї боротьби України за волю і незалежність.

Поетична проникливість у майбуття, глибока мисленна зосередженість навколо найбільш проблем сучасності, які завжди розглядалися ним в історичному контексті, як перехід минулого в прийдешнє, дозволили українському мислителю передбачити принаймні деякі істотні тенденції і напрями розвитку філософської і громадсько-політичної думки.

У галузі історіософських підвалин соціальної дійсності таким прогнозом стала латентна "екзистенціальність" роздумів мислителя і поета про неминучу і неусувну абсурдність історичної дійсності, якщо її сприймати не з позицій утопічного історизму (як марксистського, так і позитивістського), а з точки зору вже єдино прийнятної для Франка – автора "Мойсея" – ліберально-демократичної і культуроцентристської соціально-філософської доктрини.

Науково-дослідницькі та публіцистичні праці Івана Франка, насамперед "Що таке поступ?", "Мислі о еволюції в історії людськості", побудовані на фактах, запозичених з досліджень професійних істориків, з інших джерел, слугують яскравим доказом його історичної свідомості, дослідницької зрілості. Вчений стояв на позиціях української державності та національної гордості, історичного оптимізму. Своїми концептуальними підходами історичні погляди письменника близькі до позитивізму.

Таким чином, аналіз історичних, публіцистичних, літературно-художніх творів та листів Івана Франка засвідчують, що в них українська історія постає в нерозривному синтезі минулого, сучасного, майбутнього, розглядається як частина загальносвітового історичного процесу. Пріоритетне місце письменник відводить проблемам історії українського народу, осмислення його як поневоленої нації, пошуку шляхів національного, соціального і політичного визволення України. Творча спадщина Івана Франка віддзеркалює ряд різновидів відображення його поглядів на історію України, насамперед через історичні праці, художні, публіцистичні та епістолярні твори.

Художньо-літературні твори української тематики, в першу чергу "Захар Беркут", "Сон князя Святослава", побудовані на національно-історичному ґрунті, висвітлюють у конкретно-реальних або символічно-алегоричних образах вузлові проблеми української історії. Народ як суб'єкт історичного процесу виступив як носій національної ідеї, якою позначаються всі періоди української історії. Іван Франко засуджує національну пасивність і зраду, обстоює ідеї боротьби за політичну, національну та культурно-релігійну незалежність України.

Всі жанри творчої спадщини письменника з погляду джерелознавства можна класифікувати на чотири основних групи: а) наукові твори; б) публіцистика; в) листування; г) літературні твори. Кожна з цих груп містить винятково цінні відомості для вивчення української і світової історії, зокрема розвитку культури, ідеологічних

процесів, суспільно-політичного і громадського життя, місця і ролі у ньому самого письменника, його історіософії. Творча спадщина І. Франка має домінуюче значення як відкрита (пряма) і прихована (опосередкована) інформація для вивчення особливостей епохи, наростання суспільних рухів на рубежі XIX–XX ст.

Переосмислюючи з позицій сьогодення творчість Івана Франка, необхідно продовжити дослідження відображення в його творчості різноманітних історичних суспільно-політичних, філософських та релігійних течій кінця XIX – початку XX ст.

Підсумовуючи аналіз творчої спадщини Івана Франка з погляду загальноісторичної та історіософської проблематики, можна сформулювати наступні висновки.

Звернення Івана Франка до загальноісторичних та філософських проблем історії людства було обумовлене світоглядними орієнтирами письменника, що формувалися в період своєрідного перевороту в суспільстві, зміни пріоритетів в історичній науці, появи нових суспільно-політичних, філософських та релігійних течій.

Аналіз творчої спадщини Івана Франка свідчить про те, що головним суб'єктом історичного процесу він вважав народ з власним суб'єктом – особою. Історія у нього постає як відтворення внутрішньої суб'єктивності людини в її досвіді, використовуючи який людина творить своє буття. Головна ідея творчості Івана Франка – воля, звільнення народу-нації через самовизволення особи шляхом її духовного самоочищення. Все це дозволяє розглядати історіософські погляди Івана Франка як особливі, подекуди наближені до неопозитивізму.

Історичні та історіософські погляди Івана Франка віддзеркалюють здобутки вітчизняних та зарубіжних науковців, а його політичні уподобання близькі до ліберально-демократичної течії та визвольного руху, але для формування соціально-політичних поглядів характерна їх зміна в ранній період і після 90-х років XIX ст., від захоплення соціалістичними ідеями до демократичних принципів і здобуття національної незалежності.

Комплексне вивчення і критичне використання творів Івана Франка, його листів відкриває перед дослідни-

ками додаткові можливості для поглибленого дослідження суспільно-політичних, соціальних, культурно-духовних процесів української і зарубіжної історії.

Список використаних джерел:

1. Єфремов С. Іван Франко : критично-біографічний нарис / С. Єфремов. – К. : Слово, 1926. – 252 с.
2. Забужко О. Єврейство як носій національної ідеї в рецепції української літератури початку XX ст. / Оксана Забужко // Філософська і соціологічна думка. – 1994. – № 1–2. – С. 32–40.
3. Коваль Т. Творчість Івана Франка у контексті проблеми культурної ідентичності / Т. Коваль // Іван Франко – письменник, мислитель, громадянин : матеріали Міжнародної наукової конференції (Львів, 25–27 вересня 1996 р.). – Львів : Вид-во Львівського національного університету ім. І. Франка, 1998. – С. 86–90.
4. Леся Українка. "Не так ті вороги, як добрі люди" / Леся Українка // Леся Українка. Зібрання творів : у 12 т. Т. 8. Літературно-критичні та публіцистичні статті / Леся Українка. – К. : Наукова думка, 1978. – С. 19–25.
5. Лисяк-Рудницький І. Вклад Галичини в українські визвольні змагання / І. Лисяк-Рудницький // Між історією і політикою. – Мюнхен : Сучасність, 1983. – С. 215–216.
6. Франко І. Я. Що таке поступ? марксистів / І. Франко // Франко І. Я. Зібрання творів : у 50 т. Т. 45. Філософські праці / І. Я. Франко ; гол. ред. Є. П. Кирилюк. – К. : Наукова думка, 1986. – С. 300–348.
7. Франко І. Україна irredenta / І. Франко // Життя і слово. – 1895. – Т. 4. – С. 471–483.
8. Франко І. Мислі о еволюції в історії людськості / І. Франко // Франко І. Я. Зібрання творів : у 50 т. Т. 45. Філософські праці / І. Я. Франко ; гол. ред. Є. П. Кирилюк. – К. : Наукова думка, 1986. – С. 76–139.
9. Франко І. Народники і марксистів / І. Франко // Франко І. Я. Зібрання творів : у 50 т. Т. 45. Філософські праці / І. Я. Франко ; гол. ред. Є. П. Кирилюк. – К. : Наукова думка, 1986. – С. 272–275. – Рец. на кн.: Фаресов А. Народники и марксисты. – СПб. : Тип. М. Меркушева, 1899. – 56 с.
10. Франко І. Я. Щирість тону і щирість переконань / І. Я. Франко // Відділ рукописів Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка, ф. 3, спр. 2948, 3 арк.
11. Франко І. Я. До Йозефа Коржана. Львів, 15 березня 1888 р. // Франко І. Я. Зібрання творів : у 50 т. Т. 49. Листи (1886–1894) / І. Я. Франко ; гол. ред. Є. П. Кирилюк. – К. : Наукова думка, 1986. – С. 147.
12. Франко І. Я. З 1848 р. : (Давні матеріали до оцінки нових заходів около польсько-руської угоди) / І. Я. Франко // Франко І. Я. Зібрання творів : у 50 т. Т. 46. Кн. 1. Історичні праці (1883–1890) / І. Я. Франко ; гол. ред. Є. П. Кирилюк. – К. : Наукова думка, 1986. – С. 323–337.
13. Франко І. Я. Записна книжка : записи подій, переказів, фольклору, співів, тощо / І. Я. Франко // Відділ рукописів Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка, ф. 3, спр. 193, 7 арк.
14. Франко І. Я. Наше теперішнє положення / І. Я. Франко // Франко І. Я. Зібрання творів : у 50 т. Т. 46. Кн. 1. Історичні праці (1883–1890) / І. Я. Франко ; гол. ред. Є. П. Кирилюк. – К. : Наукова думка, 1986. – С. 306–322.
15. Франко І. Я. Радикали і релігія / І. Я. Франко // Франко І. Я. Зібрання творів : у 50 т. Т. 45. Філософські праці / І. Я. Франко ; гол. ред. Є. П. Кирилюк. – К. : Наукова думка, 1986. – С. 268–271.
16. Шерех Ю. Третя сторожа [текст] : література, мистецтво, ідеологія / Ю. Шерех. – К. : Дніпро, 1993. – 590 с.

Надійшла до редколегії 28.08.2014

И. А. Мохнатюк

ИСТОРИОСОФСКИЕ ИДЕИ В ХУДОЖЕСТВЕННО-ЛИТЕРАТУРНОМ ТВОРЧЕСТВЕ ИВАНА ФРАНКО

В статье рассматриваются историософские взгляды Ивана Франко. Показано место национально-творческих идей в раздумьях ученого. Обращено внимание на религиозные мотивы в наследии Ивана Франко, его общеисторические и мировоззренческие ориентиры.

Ключевые слова: Иван Франко, историософия, история, народ, нация.

I. A. Mohnatyuk

HISTORIOSOPHICAL IDEAS INTO ARTISTIC AND LITERARY WORKS OF IVAN FRANKO

In the article historiographic views of Ivan Franko. The place of ideas in thought nationalistic scientist. Attention is paid to religious motives in the legacy of Ivan Franko, its general historical and ideological orientations.

Keywords: Ivan Franko, historical philosophy, history, people, nation.

А. І. Павко, д-р іст. наук, проф., Національна академія управління

МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ШЕВЧЕНКОНІАНИ

У статті на основі залучення історичних та літературних документів і матеріалів, оригінальних соціогуманітарних видань здійснено спробу привернути увагу дослідників до окремих дискусійних питань життєвого і творчого шляху видатного українського поета – Т.Г.Шевченка, запропоновано власний підхід до висвітлення гострих, полемічних сторінок біографії Кобзаря.

Ключові слова: Т.Г.Шевченко, український поет, революційна поезія, Кирило-Мефодіївське товариство, політична поліція.

9 березня 2014 року вся вітчизняна та світова цивілізаційна спільнота, яка свідомо і послідовно сповідує і відстоює фундаментальні принципи освіченого і демократичного суспільства, готується широко відзначити ювілейне свято – 200-річчя з дня народження видатного українського поета, талановитого прозаїка і художника,

одного з провісників української національної ідеї – Т. Г. Шевченка. Ця велична дата спонукає численних дослідників життя і поетичної творчості Кобзаря ще раз ретельно, проте вже більш прискіпливо і неупереджено в контексті суспільно-історичних та культурно-мистецьких реалій шевченківської епохи та сьогодення проана-